

VAATA ETTE!

LUGEMISEST ARUTLEMISENI

Tööraamat kutsekooli- ja gümnaasiumiõpilastele

Pille Reins

Kujutle, et lugemine on sinu rännak maastikul. Joonista oma lugemisteedkonna kohta maakaart, kuhu märgid:

- mäed** – raamatud, mis olid rasked, aga olid väärt lugemist;
- jõed** – raamatud, mis tekitasid palju küsimusi või segadust;
- mered** – teosed, mis olid nii haaravad, et kandsid sind kaasa;
- aarded** – mõtted, mis tundusid sulle kõige väärtuslikumad.

Määra maastikul ka oma asukoht ja joonista sinna märk

Väljaandja kinnitab: tööraamat vastab kutsekeskhariduse uuele riiklikule õppekavale ning järgib üldharidusmooduli „Keel ja kirjandus“ põhimõtteid.

PILLE REINS

Vaata ette! Lugemisest arutlemiseni. *Tööraamat kutsekooli- ja gümnaasiumiõpilastele*

Retsenseerinud ANNELI OIDSALU, MARE KITSNIK

Toimetanud ESTA HAINSALU

Keeleliselt toimetanud KARET EESMÄE

Kujundanud ja küljendanud HEISI VÄLJAK

Autoriõigus: OÜ Maurus Kirjastus, 2026

Tartu mnt 74, Tallinn 10113, mobiil 5919 6117

www.kirjastusmaurus.ee

tellimine@kirjastusmaurus.ee

ISBN 978-9908-60-035-2

Trükk: Tallinna Raamatutrükikoda

Mauruse digiõppevara leiad TaskuTargast.

taskutark.ee/opi

Kõik õigused käesolevale väljaandele on seadusega kaitstud. Ilma autoriõiguse omaniku kirjaliku loata pole lubatud ühtki selle väljaande osa paljundada ei mehaaniliselt ega muul viisil. Tööraamatu ühtki osa ei tohi kasutada tehisaru treenimiseks.

SISUKORD

1. Kirev tekstimaailm	6
1.1. Sõnumist romaanini: tekstide palett	6
1.2. Igapäevaelu tekstid ja nende keel	9
1.3. Fantaasia ja tunded paberil	27
2. Teksti mõistmise teekond	31
2.1. Kuidas teksti lahti muukida?	33
2.2. Rännak teksti tuumani	44
2.2.1. Häälestumine lugemislainele	45
2.2.2. Sukeldumine teksti sügavustesse	48
2.2.3. Peamine mõte lühidalt	64
3. Kui mõte muutub veenvaks	73
4. Tekst, mis räägib sinu eest	79
Testi ennast	90

Hea õppur!

Lugemisoskus on nagu võti, mis avab uksi nii koolis kui ka päriselus. See annab sulle võimaluse mõista igasuguseid tekste, tabada neisse peidetud sõnumeid ja hinnata neid kriitilise pilguga. Lugemis- ja kirjutamisoskus on kui kaks head sõpra: koos tegutsedes nad toetavad ja täiendavad teineteist.

Mida rohkem loed, seda rikkamaks muutub sinu sõnavara ning seda värvikamalt oskad end kirjalikult väljendada. Lugemine teritab mõtlemist ja arendab oskust oma ideid veenvalt esitada. Iga uus tekst, mille läbi töötad, on justkui väike meistriklass, kust saad inspiratsiooni erinevate stiilide ja žanride kasutamiseks.

See tööraamat on loodud selleks, et toetada sinu teekonda lugemise ja kirjutamise põnevasse maailma. Need oskused on kui tööriistakast, mis aitab sul teadmisi koguda, oma mõtteid selgelt esitada ja ümbritseva maailmaga sidemeid luua.

Tööraamatust leiad ülesandeid, mille lahendamisel saad proovida erinevaid lugemisstrateegiaid, et tekste sügavamalt mõista ning analüüsivõimet arendada. Põhirõhk on tekstide analüüsil. Mõni lugemisülesanne viib sind tekstide põhjal kirjutamiseni või suuliste aruteludeni. Nii lugemis- kui ka kirjutamisülesanded keskenduvad sellele, kuidas oma seisukohti loogiliselt ja veenvalt esitada. Õpid arutlema, argumenteerima ja oma mõtteid üles ehitama nii, et teine mõtleks sinuga kaasa.

Tööraamatut saab kasutada nii iseseisvalt kui ka õpetaja juhendamisel. Sa võid liikuda omas tempos ning valida just neid tekste ja ülesandeid, mis sulle kõige rohkem huvi pakuvad. Tähtis on, et naudiksid õppimist ja tunneksid rõõmu oma edusammudest.

Näpunäited tööraamatu kasutamiseks

- Iga peatükk algab moto ja häälestusega – see on põgus ettevalmistus peatüki teadmiste omandamiseks ning meeolelu loomiseks.
- Õpitekst ehk teooria on muust materjalist kergesti eristatav ja seda pole palju, sest enamikus peatükkides jõuad teadmiseni ülesannete abil.
- Tööraamatusse võid julgelt teha märkmeid ja kirjutada tundmatute sõnade juurde tähenduse.
- Ära lase ülesandeid lahendada tehisarul, vaid kasuta TI-d loovalt ja mõtestatult. Kui kasutasid TI abi, lisa ülesande juurde info, mida TI-lt küsisid. Valik tähekombinatsioonid, mille saad vajadusel töö lõppu lisada:
 - TI-I – kui kasutasid TI-d ainult ideekorjeks või inspiratsiooniks;
 - TI-K – kui tegid koostööd TI-ga (küsimused, dialoog jms).
- Igas peatükis on ka keeleülesandeid, mis annavad võimaluse meelde tuletada põhikoolis õpitut. Lisaks on selgitused ja veebivihjed, et oleks hõlpsam vastuseid leida.
- Tööraamatus on ülesandeid rohkem, kui tundides lahendada jõuab. Õpetaja abiga saab teha valiku, mida lahendada tunnis või milline neist teha iseseisvalt kodutööna.

Tingmärgid

Häälestus

Ülesanne, mille lahendus kirjuta vihikusse

Paaris- või rühmatöö (pole kohustus, vaid pigem võimalus)

Autor sosistab – vihjed, mis aitavad ülesannet täita

Nutikast – viited veebilinkidele

Kokkuvõttev ülesanne. Arutlev kirjand

Tingmärgita ülesanded on mõeldud lahendamiseks tööraamatus.

1. Kirev tekstimaailm

Mida me teame, on ainult üks tilk, ja mida me ei tea, on terve ookean.

Isaac Newton, inglise teadlane

Mis tekste tuleb sul igapäevaelus lugeda? Pane kirja vähemalt kolm erinevat liiki teksti, millega oled kokku puutunud, ja kirjuta, mis on olnud nende lugemise eesmärk.

Arutlege õpperühmaga teksti liikide ja lugemise eesmärkide üle.

1.1. Sõnumist romaanini: tekstide palett

Kas oled mõnd teksti lugedes mõelnud, miks see on kirjutatud? Mõni tekst annab juhiseid või infot, teine räägib loo ja tekitab meis emotsiooni.

Iga tekst on kirjutatud mingil põhjusel. See pole lihtsalt suvaline sõnade kogum. Tekstil on alati sihtrühm ehk inimesed, kellele see on lugemiseks mõeldud.

Tekste saab liigitada mitut moodi, arvestades **keelekasutusviisi, eesmärki, otstarvet ja tüüpilisi ülesehituse põhimõtteid**. Tekstide liigitus põhineb inimese harjumusel kasutada keelt ühesugustes olukordades ühesugusel viisil. Mis tahes tekst on seotud konkreetse **kontekstiga** (ehk ümbrusega), milles see on esitatud.

Igapäevaelus nimetame tekstiliike täpsemalt: toiduretsept, avaldus, kasutusjuhend, reklaam, uudis, novell, romaan, teadusartikkel vm. Niisuguseid tekstiliike nimetatakse žanrideks. Tihti on tekstiliikide piirid hägusad ja seetõttu ei ole liigitus universaalne. Näiteks essee võib olla nii teaduslik (täpse viitesüsteemiga) kui ka publitsistlik (ajakirjanduslik seisukohavõtt) tekst.

Eesmärgi põhjal jagunevad tekstid kolmeks põhitüübiks.

Tekstitüüp	Tunnused
Kirjeldav (deskriptiivne)	Kirjeldab mingit olukorda või protsessi.
Jutustav (narratiivne)	Kirjeldab sündmusi nende toimumise järjekorras.
Põhjendav (argumenteeriv)	Sisaldab arvamusi ning käsitleb lugejale tuttavaid probleeme.

ÜLESANNE 1

Vaata raamatute esikaante pilte ja kirjuta, kuidas võib nende raamatute tekste liigitada. Vajadusel otsi lisainfot internetist. Ole valmis suuliselt põhjendama iga teksti liigitust.

1

2

3

4

5

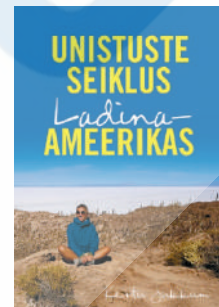
6

7

8

WÜLESANNE 2

- Räägi, milliseid jalg- või tõukeratta hoidmise viise oled ise näinud või kasutanud.
- Kas rattahoidja on sinu arvates vajalik? Põhjenda oma arvamust suuliselt.

Loe tekst läbi ja vasta selle järel esitatud küsimustele suuliselt. Lugeses pööra tähelepanu ka joonistele.